

Αφιέρωμα
Περιοχές Natura της Κρήτης:
Ζωή για όλους!

- Κελάδες
- Μικρό & Μεγάλο Λιβάρι Ιστιαίας

Περιοχές Natura της Κρήτης: Ζωή για όλους!

13

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΡΗΤΗΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΑΣΩΝ ΚΑΙ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ
Διεύθυνση Συντονισμού και Επιθεώρησης Δασών

Το Πρόγραμμα LIFE Natura 2000 Value Crete με θέμα: «**Οι οικολογικές υπηρεσίες, τα κοινωνικά οφέλη και η οικονομική αξία των υπηρεσιών των οικοσυστημάτων στις περιοχές του Δικτύου NATURA 2000 στην Κρήτη**», υλοποιείται από το Πανεπιστήμιο Κρήτης - ΜΦΙΚ, τη Διεύθυνση Συντονισμού & Επιθεώρησης Δασών της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Κρήτης και την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία. Αντικείμενο του Προγράμματος είναι η υλοποίηση εκστρατείας περιβαλλοντικής ενημέρωσης του πληθυσμού που κατοικεί και δραστηριοποιείται εντός των περιοχών Natura 2000, αλλά και του ευρύτερου πληθυσμού της Κρήτης για την περιβαλλοντική, οικονομική και κοινωνική αξία των περιοχών που έχουν ενταχθεί στο Δίκτυο.

Στο πλαίσιο της εκστρατείας ενημέρωσης του Προγράμματος LIFE Natura 2000 Value Crete εντάσσεται και το παρόν αφιέρωμα στον «Οιώνό». Μέσα από τα κείμενα του αφιερώματος γίνεται προσπάθεια ανάδειξης της πολύτιμης συνεισφοράς των υπηρεσιών των οικοσυστημάτων στην κοινωνική ευημερία και την οικονομική ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών, καθώς και στην προώθηση εναλλακτικών και περιβαλλοντικά ωφέλιμων οικονομικών δραστηριοτήτων.

Μιχάλης Προμπονάς
Πανεπιστήμιο Κρήτης - ΜΦΙΚ
Συντονιστής Προγράμματος

Γιάννης Παρασύρης

Ακρωτήριο Σπάθα,
στο βορειότερο άκρο
της Χερσονήσου Ροδιωπού

αφιέρωμα

Βασίλης Πιτροπάκης/ΜΦΙΚ

Από τον Αμωναχό Κάβαλλο,
με θέα στο Κουφονήσι

Γιατί ένα LIFE ενημέρωσης για τις προστατευόμενες περιοχές Natura 2000 στην Κρήτη;

Είκοσι χρόνια μετά τη θεσμοθέτηση των προστατευόμενων περιοχών Natura 2000 στην Ελλάδα και την έκδοση δεκάδων νόμων, οδηγιών, κοινών υπουργικών αποφάσεων, διευκρινιστικών εγκυκλίων και υπηρεσιακών σημειωμάτων, επιστημονικοί φορείς και αρμόδιες υπηρεσίες διαπιστώνουν καθημερινά σωρεία προβλημάτων, παραβάσεων, παρανομιών, παρανοήσεων και δυσχερειών τόσο εκ μέρους των πολιτών όσο και εντός των ίδιων των φορέων που έχουν αναλάβει το έργο της διαχείρισης και προστασίας τους.

14

Μιχάλης Προμπονάς

Πανεπιστήμιο Κρήτης
- ΜΦΙΚ

Η προστασία του περιβάλλοντος, καινοφανής για τα ελληνικά δεδομένα ανάγκη, εμφανίστηκε σε μία περίοδο που η χώρα προσπαθούσε να εκσυγχρονιστεί κοινωνικά, πολιτικά, πολιτιστικά και οικονομικά. Οι προσπάθειες όλων επικεντρώθηκαν στην ανασυγκρότηση της οικονομίας και στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του λαού, αγνοώντας τη σημασία που έχουν η ορθή χρήση και η βιώσιμη διαχείριση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων στην αναπτυξιακή πορεία μιας χώρας.

Και καθώς η έρευνα και η καινοτομία προσανατολίζονταν στον τομέα της τεχνολογίας για την αναβάθμιση του τριτογενούς τομέα, η έρευνα για το φυσικό περιβάλλον ήρθε σε δεύτερη μοίρα, γεγονός που δημιούργησε μεγάλα κενά στη γνώση μας για τη σχέση των οικοσυστημάτων, των ειδών και του γεωπεριβάλλοντος στην πρόοδο του ανθρώπινου πολιτισμού. Την κατάσταση επιδείνωσε η τάση εγκατάλειψης και αποποίησης της παράδοσης και της λαϊκής γνώσης ως παρωχημένο ιστορικό κεφάλαιο.

Το Πανεπιστήμιο Κρήτης - Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης (ΜΦΙΚ), που από το 1980 δραστηριοποιείται στην έρευνα της κρητικής και μεσογειακής φύσης, ήρθε πολλές φορές αντιμέτωπο με την άγνοια των σύγχρονων τοπικών κοινωνιών, στο οποίο κατοικούν και δραστηριοποιούνται οι πολίτες, για το φυσικό περιβάλλον και τα επιμέρους έμβια και άβια συστατικά

που το απαρτίζουν.

Οι επιστήμονες και τα στελέχη του ΜΦΙΚ, διασχίζοντας το νησί απ' άκρη σ' άκρη στο πλαίσιο των ερευνών τους αλλά και της υλοποίησης ευρωπαϊκών και άλλων προγραμμάτων, διαπίστωσαν αυτή την έλλειψη ενημέρωσης των Κρητικών, γεγονός που οδήγησε στην απόφαση κατάθεσης πρότασης υλοποίησης ενός προγράμματος LIFE, με σκοπό την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης του νησιού, και όχι μόνο, για την ανάγκη προστασίας των περιοχών του Δικτύου Natura 2000.

Η εκστρατεία περιβαλλοντικής ενημέρωσης του έργου, σχεδιάστηκε σε συνεργασία και με τους εταίρους του προγράμματος, με γνώμονα την κατανόηση, από το ευρύ κοινό, των συσχετίσεων μεταξύ υγιούς εδάφους, καθαρού νερού, βιοποικιλότητας, εύρωστων οικοσυστημάτων, διατήρησης και προστασίας των ειδών της άγριας πανίδας και χλωρίδας της Κρήτης, με την πρόοδο του πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή οικονομικού τομέα, αλλά και της συνεισφοράς του φυσικού περιβάλλοντος στον διαχρονικό Κρητικό Πολιτισμό και την ιδιαίτερη τοπική ιδιοσυγκρασία.

Η διάχυση της επιστημονικής γνώσης που έχει συγκεντρωθεί από τα ερευνητικά ιδρύματα της Κρήτης αλλά και παγκοσμίως για το συγκεκριμένο θέμα, δίνεται απλοποιημένα αλλά όχι απλοϊκά, μέσα από ένα σύνολο δράσεων προσέγγισης των πολιτών, που περιλαμβάνει μεταξύ άλλων:

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Νίκος Σαμαριτάκης / ΕΟΕ

Όρνια με φόντο
το Κρητικό Πέλαγος

Γιάννης Χαρκούτσας / ΜΦΙΚ

Ελαιосуλλογή
με φόντο τα πρώτα χιόνια
του κρητικού χειμώνα

- Διοργάνωση ημερίδων και ανοιχτών εκδηλώσεων ενημέρωσης σε κάθε έναν από τους 24 Δήμους της Περιφέρειας Κρήτης
- Σεμινάρια για την οικολογική κατάρτιση συγκεκριμένων επαγγελματικών ομάδων
- Εκστρατεία περιβαλλοντικής εκπαίδευσης των μαθητών σε περιοχές του Δικτύου Natura 2000
- Συμμετοχή σε τοπικά φεστιβάλ και εκδηλώσεις σε όλη την Κρήτη για τη διάδοση των μηνυμάτων του έργου
- Δημιουργία έντυπου και οπτικοακουστικού υλικού
- Ιστοσελίδα στο διαδίκτυο και σελίδες στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης
- Συνεντεύξεις και δελτία τύπου
- Κινητή φωτογραφική έκθεση σε όλους τους δήμους της Κρήτης
- Δημιουργία ενός ξεχωριστού χώρου (Natura Hall) μέσα στις εγκαταστάσεις της Έκθεσης του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας Κρήτης

Χρησιμοποιώντας αυτά τα εργαλεία αλλά και κάθε άλλο πρόσφορο μέσο που έχει στη διάθεσή της η ομάδα υλοποίησης του έργου, θα προσπαθήσει να κάνει γνωστά σε κάθε γωνιά της Κρήτης αλλά και της χώρας ότι:

- Οι περιοχές Natura 2000 είναι: «Ζωή για όλους»
- Η προστασία των περιοχών Natura 2000 συνεπάγεται: «Φροντίδα, αγαθά, επένδυση»
- Τα ορεινά οικοσυστήματα των περιοχών Natura 2000 παρέχουν: «Αγαθά κορυφής»
- Οι παράκτιες και παραθαλάσσιες ζώνες των Natura 2000 είναι: «Θάλασσα ζωής»
- Η γόνιμη κρητική γη στις περιοχές Natura 2000 αποτελεί: «Σπόρο ανάπτυξης»

Σε όλη τη διάρκεια του προγράμματος θα πραγματοποιείται αξιολόγηση των δράσεων του, έτσι ώστε η εκστρατεία ενημέρωσης να προσαρμόζεται στις εκάστοτε ανάγκες των τοπικών κοινωνιών, ενώ υπάρχει πρόβλεψη αναπροσαρμογής του, εφόσον χρειαστεί, και με τη βοήθεια της Συμβουλευτικής Ομάδας Εκπαιδευτικών παραγωγικών φορέων που δραστηριοποιούνται ή σχετίζονται άμεσα με τις προστατευόμενες περιοχές και έχουν ιδία αντίληψη των προβλημάτων που παρουσιάζονται.

Τέλος, το έργο αποσκοπεί να λειτουργήσει ως πρότυπο για την ανάπτυξη και άλλων πρωτοβουλιών περιβαλλοντικής επικοινωνίας σε άλλες περιοχές της χώρας που εντάσσονται στο Δίκτυο Natura 2000.

Η ταυτότητα του Προγράμματος LIFE Natura 2000 Value Crete

Τίτλος: Οι οικολογικές υπηρεσίες, τα κοινωνικά οφέλη και η οικονομική αξία των υπηρεσιών των οικοσυστημάτων στις περιοχές του Δικτύου Natura 2000 στην Κρήτη

Κωδικός: LIFE13 INF/GR/000188

Διάρκεια: 01/07/2014 - 30/06/2018

Χρηματοδότηση: Χρηματοδοτικό εργαλείο LIFE της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας (ΥΠΕΝ)

Εταίροι:

- Πανεπιστήμιο Κρήτης - Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης
- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Κρήτης - Γενική Διεύθυνση Δασών & Αγροτικών Υποθέσεων, Διεύθυνση Συντονισμού & Επιθεώρησης Δασών
- Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία

www.ecovalue-crete.eu

Facebook: [LIFE Natura2000Value Crete](https://www.facebook.com/LIFE.Natura2000.Value.Crete)

Twitter: [@NaturaValue](https://twitter.com/NaturaValue)

Οι αφίσες
του Προγράμματος
LIFE Natura 2000
Value Crete

Μιχάλης Δρετάκης/ΜΦΙΚ

Φοινικόπερα
στην Αλατολίμνη
Ξεροκάμπου

Οι περιοχές Natura 2000 στην Κρήτη και τα οφέλη τους

Το Δίκτυο Natura 2000 αποτελεί το κύριο ευρωπαϊκό, νομικό πλαίσιο για την προστασία της βιοποικιλότητας. Η προστασία και διατήρηση των εν λόγω οικοσυστημάτων, δεν εξασφαλίζει μόνο την ανασχεση της απώλειας της βιοποικιλότητας των περιοχών αυτών, αλλά και την ανάδειξη ευκαιριών απασχόλησης, την οικονομική ανάπτυξη και τη διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς των τοπικών κοινωνιών. Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι η οικονομική ανάπτυξη αλλά και η κοινωνική ευημερία των κατοίκων στις περιοχές του δικτύου Natura 2000 ή και γύρω από αυτές, εξαρτάται (άμεσα ή έμμεσα) από τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και γενικότερα της υγείας των οικοσυστημάτων στις περιοχές αυτές. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η αποτίμηση των παροχών των οικοσυστημάτων σε περιοχές Natura 2000 είναι 223 - 314 δις ευρώ ετησίως.

16

Νίκη Κυριακοπούλου,
Βιολόγος,
Μουσείο
Φυσικής Ιστορίας ΚρήτηςΚωνσταντίνα Πλουμή,
Περιβαλλοντολόγος,
Μουσείο
Φυσικής Ιστορίας Κρήτης

Στην Κρήτη, οι περιοχές αυτές παρέχουν πλήθος περιβαλλοντικών, κοινωνικών και οικονομικών ωφελειών στις τοπικές κοινωνίες. Οι παροχές αυτές των οικοσυστημάτων, αποτελούνται από τις διεργασίες και τα αγαθά που παρέχει το περιβάλλον και ωφελούν τον άνθρωπο και διακρίνονται σε τέσσερις κατηγορίες: **Παροχές βασικών αγαθών** (π.χ. τροφή, ξυλεία), **Ρυθμιστικές** (π.χ. το κλίμα, ο καθαρός αέρας), **Πολιτιστικές** (π.χ. αναψυχή, τουρισμός) και **Θεμελιώδεις παροχές** (π.χ. παραγωγή οξυγόνου).

Πιο αναλυτικά, ο Πρωτογενής τομέας κατέχει δεσπόμενη θέση τόσο από απόψεως προϊόντος, όσο και απασχόλησης, αλλά χαρακτηρίζεται από μικρό και διάσπαρτο κλήρο, από την εξάρτηση από παραδοσιακά πρότυπα και καλλιέργειες και διαρθρωτική υστέρηση με ατελείς υποδομές, παραγωγικά συστήματα σε μεγάλο βαθμό παρωχημένα και με χαμηλή μεταπαραγωγική προστιθέμενη αξία. Επίσης, το ποσοστό αρδευσιμων εκτάσεων στην Κρήτη είναι πολύ χαμηλότερο του αντίστοιχου μέσου όρου της Ελλάδας, ενώ η δομή των καλλιεργειών χαρακτηρίζεται από έμφαση σε παραδοσιακές καλλιέργειες π.χ. ελιά και αμπελουργία.

Η Κρήτη κατέχει το 7,4% της αγροτικής γης στην Ελλάδα. Οι κηπευτικές καλλιέργειες καλύπτουν το 3% του συνόλου των καλλιεργήσιμων εκτάσεων, αλλά η

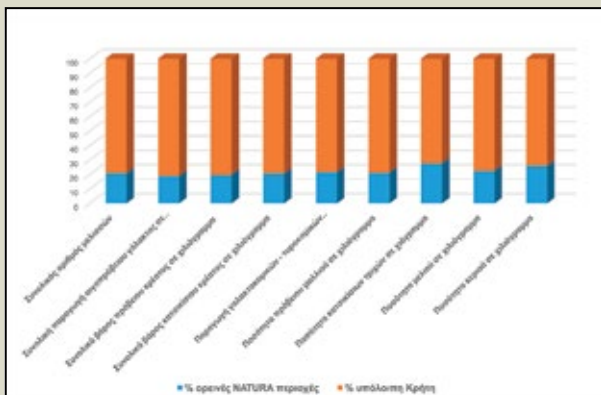
Κρήτη διαθέτει το 50% των θερμοκηπίων στην Ελλάδα (λειτουργούν κυρίως στο νότιο τμήμα του νησιού, πεδιάδες Ιεράπετρας και Μεσσαράς στην ανατολική Κρήτη και Παλαιοχώρας - Κουντούρας στη δυτική ακτή), με πλεονεκτήματα στην παραγωγή λαχανικών και ανθέων, εξαιτίας των ευνοϊκών κλιματικών συνθηκών. Η κτηνοτροφία, καθώς και η παραγωγή τυροκομικών-γαλακτομικών προϊόντων αποτελούν δραστηριότητες των ορεινών περιοχών, με ελάχιστες οργανωμένες κτηνοτροφικές μονάδες κυρίως στην περιοχή των Λευκών Ορέων στα Χανιά, του όρους Ίδη μεταξύ Ρεθύμνου και Ηρακλείου και του όρους Δίκτη μεταξύ Ηρακλείου και Λασιθίου.

Το μερίδιο της Κρήτης στην συνολική παραγωγή λαδιού σε εθνικό επίπεδο είναι 46% (το 2004) και περίπου το 10% των ελληνικών φρούτων και λαχανικών προέρχονται από την Κρήτη. Οι ελαιώνες εξαπλώνονται σε όλη την έκταση του νησιού, ενώ η πατάτα και άλλα φυτά που καλλιεργούνται σε ανοικτές εκτάσεις βρίσκονται συγκεντρωμένα σε δύο οροπέδια (Λασιθί και Ομαλός). Οι αμπελώνες εξαπλώνονται επίσης σχεδόν σε ολόκληρο το νησί, αλλά έχουν μεγαλύτερη συγκέντρωση στην περιοχή του Ηρακλείου.

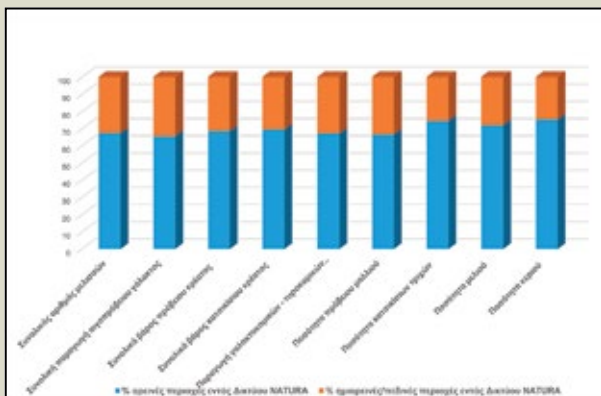
Για την καλύτερη διερεύνηση της αγροτικής παραγωγής στις περιοχές Natura 2000 στην Κρήτη, θα μπο-

ρούσαμε να διακρίνουμε τις δραστηριότητες που χαρακτηρίζουν τα ορεινά οικοσυστήματα, τις παράκτιες περιοχές καθώς επίσης και τα αγρο-οικοσυστήματα. Η Κρήτη, σε γενικές γραμμές, χαρακτηρίζεται από ορεινές περιοχές με υψόμετρο μεγαλύτερο από 400μ. Μεγάλο μέρος της επιφάνειάς της καλύπτεται από ψηλά βουνά. Το 79% των τοπικών διαμερισμάτων που βρίσκονται σε περιοχή Natura ή γειτνιάζουν με αυτές, χαρακτηρίζονται από υψόμετρο μεγαλύτερο των 600μ., ενώ καταλαμβάνουν το 48.6% της συνολικής έκτασης της Κρήτης. Στα παρακάτω διαγράμματα φαίνεται το ζωικό κεφάλαιο σε ορεινές περιοχές Natura σε σύγκριση α) με την υπόλοιπη Κρήτη (Διάγραμμα 1) και β) με τις μη ορεινές Natura (Διάγραμμα 2). Η εικόνα που δίνει το δεύτερο διάγραμμα είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακή και αναδεικνύει τη συμβολή των ορεινών περιοχών και ιδιαίτερα εκείνων που προστατεύονται, στη ζωική παραγωγή του νησιού.

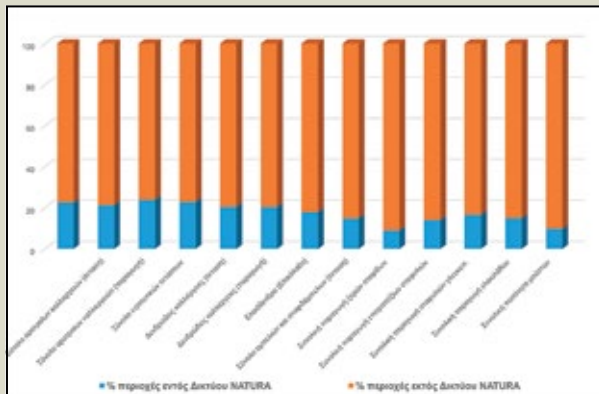

Διάγραμμα 1. Σύγκριση ζωικού κεφαλαίου μεταξύ των περιοχών Natura με υψόμετρο άνω των 600μ και της υπόλοιπης Κρήτης.

Διάγραμμα 2. Απεικόνιση της κτηνοτροφικής παραγωγής στις περιοχές Natura της Κρήτης. Διάκριση των παραπάνω σε ορεινές και μη-ορεινές.

Στοιχεία διαθέτουμε και για τα αγροοικοσυστήματα της Κρήτης. Χαρακτηρίζονται από φυτά μεγάλης καλλιέργειας (κυρίως πατάτες), εκτάσεις με κηπευτικά, δενδρώνες (κυρίως ελαιόδενδρα), αμπελώνες κ.λπ. Στο Διάγραμμα 3 παρουσιάζεται η αγροτική παραγωγή σε περιοχές Natura σε σύγκριση με την υπόλοιπη Κρήτη.

Διάγραμμα 3. Σύγκριση της αγροτικής παραγωγής σε Natura και μη Natura περιοχές στην Κρήτη.

Η Κρήτη, παρά το γεγονός ότι είναι νησί με αρκετά εκτεταμένες ακτές στο κέντρο της Μεσογείου, παρουσιάζει περιορισμένη αλιευτική δραστηριότητα κυρίως σε βενθοπελαγικά ψάρια, καθώς και σε μικρά πελαγικά. Ένα μεγάλο ποσοστό της αλιείας πραγματοποιείται σε περιοχές Natura που είτε γειτνιάζουν με τη θάλασσα ή έχουν υποθαλάσσιο τμήμα (ποσότητα αλιευμάτων σε περιοχές Natura 42,6% έναντι 57,4% στην υπόλοιπη Κρήτη).

Ο τουρισμός είναι ο πιο δυναμικά αναπτυσσόμενος τομέας και η ζήτηση έδωσε κίνητρα για σημαντικές επενδύσεις σε ξενοδοχειακές μονάδες, με αποτέλεσμα την ποσοτική και ποιοτική αναβάθμιση της ξενοδοχειακής υποδομής. Από την άλλη πλευρά, οι ήπιες κλιματικές συνθήκες όλο το χρόνο σε συνδυασμό με το πολυποίκιλο τοπίο έχουν αυξήσει τη ζήτηση για υπηρεσίες αναψυχής, εναλλακτικές μορφές τουρισμού (οικοτουρισμός, αγροτουρισμός κ.λπ.) και για πολιτιστικές δραστηριότητες στην ύπαιθρο. Τα παράκτια οικοσυστήματα τείνουν να αποτελούν πόλο έλξης για τους τουρίστες ιδιαίτερα κατά τους θερινούς μήνες. Πάραυτα όμως, τα στοιχεία που έχουμε στη διάθεσή μας για τον αριθμό των τουριστών που επιλέγουν τις επιμέρους τουριστικές δραστηριότητες είναι περιορισμένα, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει πλήρης εικόνα της παροχής υπηρεσιών της παράκτιας ζώνης στον άνθρωπο.

Τάσος Σακούλης

Το Οροπέδιο Ομαλού
και στο βάθος
η κορυφή Γκίγκιλος

Κάτοικος περιοχής Natura; Τόσο το καλύτερο για σένα!

Η Κρήτη, είναι πανθομολογούμενο ότι αποτελεί μια ξεχωριστή γωνιά της ελληνικής επικράτειας, με φύση πολυποίκιλη. Αυτό αποτυπώνεται με αριθμούς, όπως ότι το 1/3 των οικοτόπων της Ελλάδας «στριμώχνονται» στους τέσσερις νομούς της. Ή ότι σ' αυτή φύονται περίπου 1.750 είδη φυτών (σε σύνολο 6.000 περίπου της χώρας), εκ των οποίων τα 160 είναι ενδημικά. Και στην πανίδα (ειδικά την μικροπανίδα) τα στοιχεία είναι αντίστοιχα, εάν όχι πιο εντυπωσιακά.

18

Τάσος Σακούλης

Δασολόγος - Ορνιθολόγος

Αρα, λαμβάνοντας υπόψη αυτόν τον πλούτο, δεν είναι τυχαίο ότι από το νησί έχουν ενταχθεί 53 περιοχές στο κοινοτικό δίκτυο των περιοχών Natura 2000. Από αυτές, 28 αποτελούν Τόπους Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ/SCI) και 26 Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ/SPA) και συνολικά καταλαμβάνουν έκταση 141.318,49 εκταρίων (η νήσος Ντία αποτελεί ΤΚΣ & ΖΕΠ με ίδιο κωδικό).

Όπως όμως συμβαίνει δυστυχώς πανελλαδικά, έτσι και στην Κρήτη οι τοπικές αρχές και οι τοπικές κοινωνίες δε γνωρίζουν τις δυνατότητες και τις ευκαιρίες που τους ανοίγονται από την ένταξη περιοχών τους στο δίκτυο. Απεναντίας, εκφράζουν έναν φόβο για το μέλλον της περιοχής τους και για υστέρηση στην ανάπτυξη. Σ' αυτό βέβαια, το μεγαλύτερο μερίδιο ευθύνης φέρει το κεντρικό κράτος λόγω, μεταξύ άλλων, της μη ενημέρωσης των τοπικών κοινωνιών για το τι πρεσβεύει το δίκτυο, ποια είναι η φιλοσοφία του και κυρίως για τα οφέλη που μπορεί να έχουν χάρη σε αυτό. Παράλληλα, έχουμε μια λίστα περιοχών, στη συντριπτική τους πλειονότητα χωρίς Διαχειριστικά Σχέδια, η απουσία των οποίων εντείνει την ασάφεια και κατ' επέκταση την αβεβαιότητα και την καχυποψία των κατοίκων.

Οι τοπικές αρχές, στα όρια των οποίων υπάρχουν οι

περιοχές Natura, επιβάλλεται να γνωρίζουν πώς να αξιοποιήσουν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που αποκτούν οι περιοχές τους και ότι η αξιοποίηση τους αυτή πρέπει να λαμβάνει υπόψη της όχι μόνο την οικονομική διάσταση, αλλά και την οικολογική, κοινωνική, πολιτιστική και αισθητική. Με τη διεύρυνση της έννοιας της αξιοποίησης, το περιβάλλον της περιοχής τους αναδεικνύεται ως κεφάλαιο και κυρίως ως κινητήρια δύναμη της τοπικής ανάπτυξης -άρα αντικείμενο προστασίας από μέρους τους.

Οι δυνατότητες που προσφέρει η ένταξη μιας περιοχής στο δίκτυο είναι σημαντικές και αφορούν στο ευρύτερο φάσμα των παραγωγικών δραστηριοτήτων. Ας εξετάσουμε εδώ αυτές τις ευκαιρίες που προσφέρει το δίκτυο μέσω του παραδείγματος του φυσιολατρικού τουρισμού.

Η Κρήτη συγκαταλέγεται παγκοσμίως στις περιοχές με μεγάλη ζήτηση γι' αυτού του είδους τον τουρισμό. Η μεγαλύτερη ζήτηση αφορά σε επισκέπτες που επιθυμούν να συναντήσουν και να φωτογραφίσουν βοτανικά είδη (κυρίως ενδημικά και στενοενδημικά). Ακολουθούν οι ορνιθοπαρατηρητές, με ιδιαίτερη προτίμηση στα αρπακτικά πουλιά, καθώς και μικρόπουλα όπως οι τσιροβάκοι.

Τάσος Σακούλης

Φωτογράφιση πουλιών

Η συντριπτική πλειονότητα των επισκέψεων αφορά στις περιοχές Natura. Αυτό μόνο τυχαία δεν συμβαίνει. Σ' αυτές φιλοξενείται συνολικά η βιοποικιλότητα της Κρήτης, ενώ υπάρχουν εκτάσεις με ανέγγιχτα, μοναδικά τοπία. Η επίσκεψη στις περιοχές αυτές προσφέρει μοναδική εμπειρία λόγω της δυνατότητας να συναντήσεις και να χαρείς πλήθος ειδών και τοπίων σε μία και μόνη διαδρομή, που είναι το ζητούμενο για τον επισκέπτη των λίγων ημερών.

Βέβαια, όλα τα παραπάνω μπορούν να συνδυαστούν με πολιτιστικά και γαστρονομικά στοιχεία, καθώς οι περιοχές Natura της Κρήτης, δεν αποτελούν απομονωμένες περιοχές. Το ανθρώπινο στοιχείο είναι έντονο, με χωριά «ζωντανά», με παραδοσιακό χρώμα. Έτσι μπορεί να προσφερθεί στους επισκέπτες ένα ολοκληρωμένο «πακέτο».

Μέχρι στιγμής, η «εκμετάλλευση» αυτού του «προϊόντος» αποτελεί αντικείμενο ξένων γραφείων ή μεμονωμένων ατόμων και σπάνια οι τοπικές κοινότητες κερδίζουν το παραμικρό. Αυτό συμβαίνει γιατί λείπουν οι απαραίτητες -μικρής κλίμακας- υποδομές και η σχετική οργάνωση μέσα στις προστατευόμενες περιοχές που θα οδηγήσουν τους επισκέπτες σε επαφή με την τοπική κοινωνία. Ενδεικτικά, μιλάμε για διαμόρφωση -σήμανση παλιών μονοπατιών, ένα Κέντρο Ενημέρωσης, (σωστά!) παρατηρητήρια και ίσως μικρές μονάδες φιλοξενίας και εστίασης ή/και πώλησης τοπικών προϊόντων.

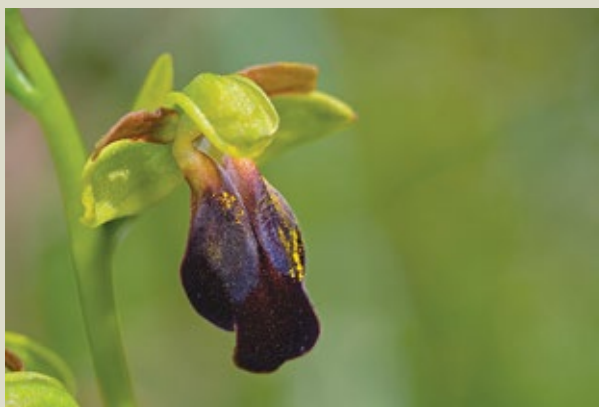
Πρωταγωνιστικό ρόλο επιβάλλεται να παίξουν οι Δήμοι, για να μην δούμε την «ιδιωτική πρωτοβουλία» να αναλαμβάνει δράση. Με την έλλειψη ελέγχου που χαρακτηρίζει το κράτος μας, τότε θα δούμε να διαμορ-

φώνεται μια κατάσταση που δεν θα διαφέρει από το μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης των βόρειων ακτών της Κρήτης, που φυσικά είναι ανεπίτρεπτο, όταν μιλάμε για τέτοιες ευαίσθητες και σημαντικές περιοχές. Και εδώ είναι ευκαιρία να συνοψίσουμε τις δυνατότητες που προσφέρει η ένταξη μιας περιοχής στο δίκτυο:

- Η επιλεξιμότητα για χρηματοδότηση αυτής της περιοχής είναι υψηλότερη. Η Ε.Ε. έχει ως προτεραιότητα να κατευθύνει κονδύλια της στις προστατευόμενες περιοχές, για τα απαραίτητα έργα που συμβάλλουν στην προστασία και ανάπτυξη τους
- Με τη διαμόρφωση των κατάλληλων συνθηκών, αυξάνονται τα έσοδα και δημιουργούνται θέσεις εργασίας σ' αυτές τις περιοχές, που σήμερα θεωρούνται περιθωριακές. Ενδεικτικά, οι δαπάνες των επισκεπτών που προκύπτουν από τις επισκέψεις/έτος σε περιοχές Natura ανέρχονται σε 50-85 δις/έτος και υποστηρίζουν 4,5-8 εκατ. θέσεις εργασίας πλήρους απασχόλησης
- Το προϊόντα που παράγονται εντός των περιοχών Natura έχουν τη δυνατότητα ν' αυξήσουν την προστιθέμενη αξία τους μέσω ειδικής πιστοποίησης και σήμανσης και προτιμούνται από τους επισκέπτες

Τάσος Σακούλης

Όρνιο
Gyps fulvus

Τάσος Σακούλης

Ορχιδέα,
είδος *Orphrys kedra*

Από την εμπειρία μου, ζώντας 20 χρόνια στο νησί, προκύπτει ως βεβαιότητα ότι οι συνθήκες για ανάπτυξη του φυσιολατρικού τουρισμού στην Κρήτη είναι ιδανικές. Όλα τα στοιχεία είναι εδώ! Το μόνο που λείπει είναι η ενημέρωση και η δραστηριοποίηση του τοπικού στοιχείου. Το μεγάλο έργο που έχουμε μπροστά μας είναι να δείξουμε στις κοινωνίες τον δρόμο. Λέγεται εύκολα, αλλά πραγματοποιείται δύσκολα! Αξίζει όμως τον κόπο και ευτυχώς υπάρχουν παραδείγματα, παγκόσμια, πανευρωπαϊκά, ακόμα και ελληνικά που μας το επιβεβαιώνουν!

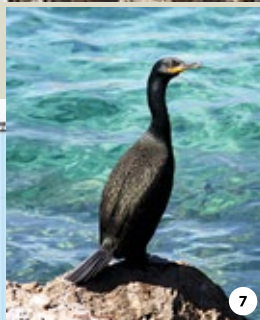
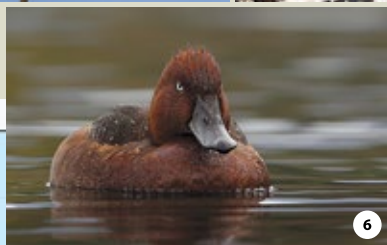

Οι περιοχές Natura 2000 της Κρήτης

Από τις πολυτιμότερες περιοχές της Ευρώπης για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, δεν θα μπορούσε βέβαια να λείπει η Κρήτη: **53 περιοχές** του νησιού έχουν ενταχθεί στο δίκτυο Natura 2000, για να διαφυλαχτεί η σημαντική και απειλούμενη φύση που φιλοξενούν. Από αυτές, 26 αποτελούν **Ζώνες Ειδικής Προστασίας** (ΖΕΠ/SPA) και 28 **Ειδικές Ζώνες Διατήρησης** (ΕΖΔ/SAC) και συνολικά καταλαμβάνουν έκταση 141.318,49 εκταρίων.

Οι **Ζώνες Ειδικής Προστασίας** είναι περιοχές σημαντικές για την ορνιθοπανίδα που φιλοξενούν, βάσει της Οδηγίας 2009/147/ΕΟΚ για τη διατήρηση των άγριων πτηνών, ενώ οι **Ειδικές Ζώνες Διατήρησης** περιλαμβάνουν τους οικοτόπους των απειλούμενων ειδών φυτών και ζώων, βάσει της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ «για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας».

Ανάμεσα στα διεθνούς σημασίας είδη και οικοτόπους του νησιού περιλαμβάνονται ο Γυπαετός, ο Μαυροπετρίτης, ο Σπιζαετός, ο Θαλασσοκόρακας, ο Κρητικός Αίγαγρος, η Χελώνα *Caretta caretta*, η Μεσογειακή Φώκια, ο Δίκταμος και άλλα ενδημικά φυτά, τα Φοινικοδάση του είδους *Phoenix*, οι παραλιακές θίνες με αγριόκεδρα, τα λιβάδια ποσειδωνίας, οι παράκτιες λιμνοθάλασσες και πολλά άλλα.

20

1. Αργυρόθαμνη
περικοκλάδα
Convolvulus argyrotanthos
Φωτ.: Αρχείο ΜΦΙΚ

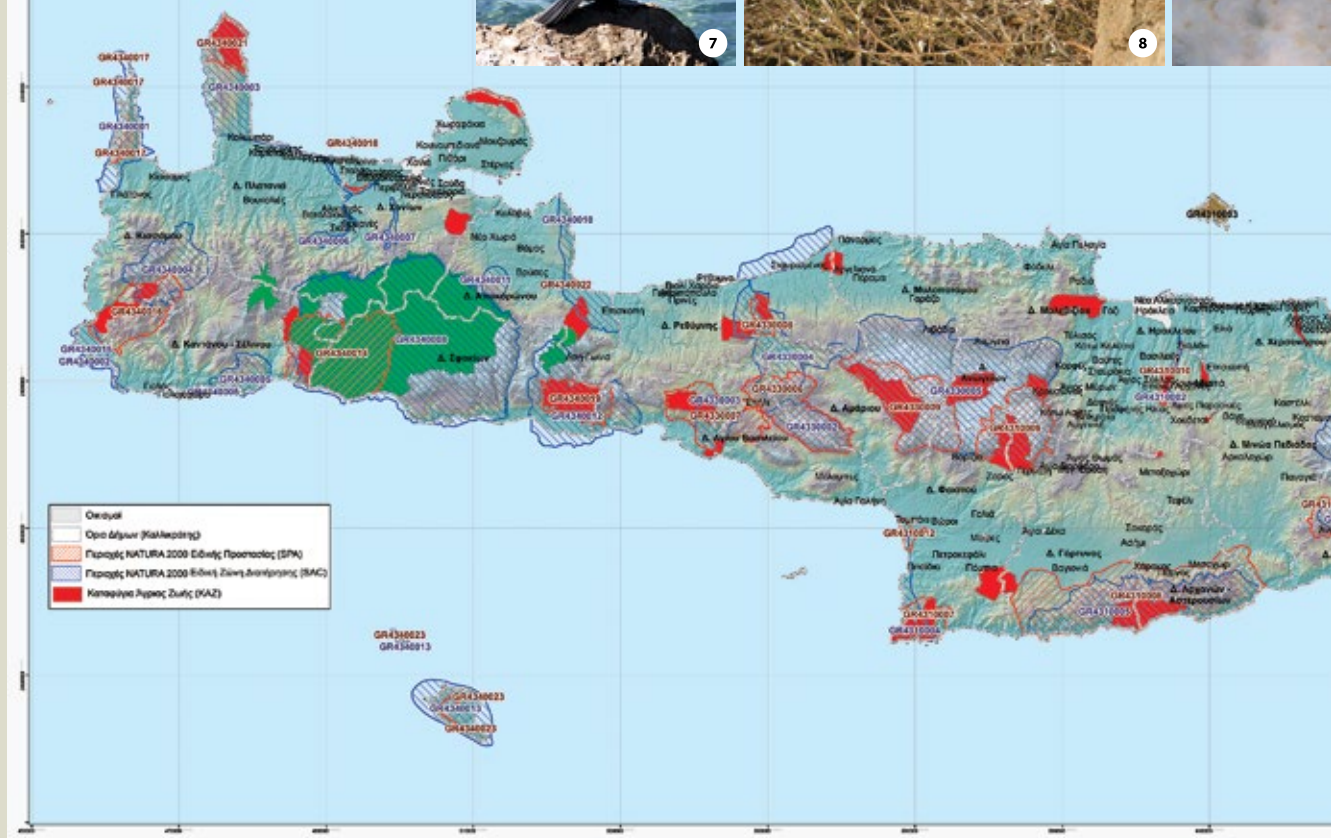
2. *Nereta sphaciotica*
Φωτ.: Μανώλης
Αβραμάκης / ΜΦΙΚ

3. Αγκαθωτό υπερικό
Hypericum aciferum
Φωτ.: Μανώλης
Αβραμάκης / ΜΦΙΚ

6. Βαλτόπαπια
Aythya nyroca
Φωτ.: Πάνος
Περαντωνιάκης / ΕΟΕ

7. Θαλασσοκόρακας
Phalacrocorax aristotelis
Φωτ.: Πάννης
Μαρκιανός / ΕΟΕ

8. Σπιζαετός
Aquila fasciata
Φωτ.: Πασχάλης
Δουγαλής / ΕΟΕ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

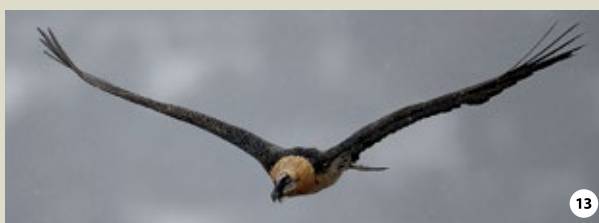
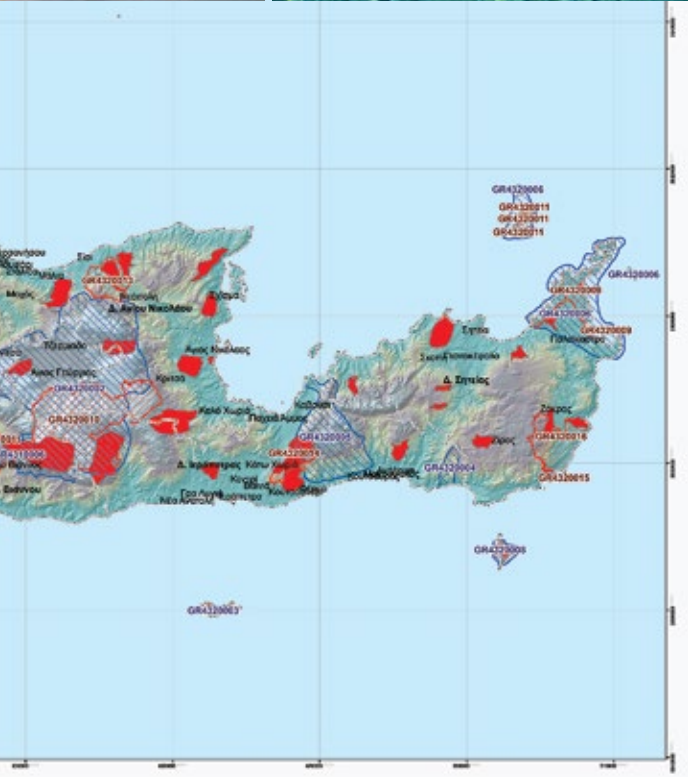
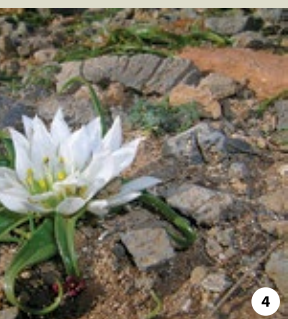

11. Αιγαιόγλαρος
Larus audouinii
Φωτ.: Παναγιώτης
Λατσούδης / ΕΟΕ

12. Κρητικό κεφαλάνθηρο
Certhia cuniculata
Φωτ.: Χαράλαμπος
Φασουλής / ΜΟΚ

13. Γυπαετός
Gypaetus barbatus
Φωτ.: Βασίλης
Πιτροπάκης / ΕΟΕ

14. Μαυροπετρίτης
Falco eleonorae
Φωτ.: Stig F. Olsen / ΕΟΕ

ΠΕ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ		
01	GR4310002	ΕΖΔ Γούτσας-Φαράγγι Αγίας Ειρήνης
02	GR4310003	ΕΖΔ-ΖΕΠ Νήσος Ντία
03	GR4310004	ΕΖΔ Δυτικά Αστερούσια (από Αιγοφάραγγα έως Κόκκινο Πύργο)
04	GR4310005	ΕΖΔ Αστερούσια (Κόφινας)
05	GR4310006	ΕΖΔ Δίκτη: Ομαλός Βιάννου (Σύμη-Ομαλός)
06	GR4310009	ΖΕΠ Κρουσσώνας-Βρωμονερό 1ης
07	GR4310010	ΖΕΠ Όρος Γούτσας
08	GR4310011	ΖΕΠ Κορυφή Κούπα (Δυτική Κρήτη)
09	GR4310012	ΖΕΠ Εκβολή Γεροποτάμου Μεσαράς
10	GR4310013	ΖΕΠ Αστερούσια Όρη (Κόφινας)

ΠΕ ΛΑΣΙΘΙΟΥ		
11	GR4320002	ΕΖΔ Δίκτη: Οροπέδιο Λασιθίου, Καθαρό, Σελένα, Κράσι, Σελάκανο, Χαλασμένη Κορυφή
12	GR4320003	ΕΖΔ Νήσος Χρυσή
13	GR4320004	ΕΖΔ Μονή Καψά (Φαράγγι Καψά και γύρω περιοχή)
14	GR4320005	ΕΖΔ Όρος Θρυπτής και γύρω περιοχή
15	GR4320006	ΕΖΔ Βορειοανατολικό Άκρο Κρήτης: Διονυσάδες, Ελλάδα και Χερσόνησος Σίδερο (Άκρα Μαύρο Μουρί-Βάι-Άκρα Πλάκα) και θαλάσσια ζώνη
16	GR4320008	ΕΖΔ Νήσος Κουφονήσι και παράκτια θαλάσσια ζώνη
17	GR4320009	ΖΕΠ Βορειοανατολικό Άκρο Κρήτης
18	GR4320010	ΖΕΠ Λαζαρος Κορυφή-Μαδάρα Δίκτης
19	GR4320011	ΖΕΠ Διονυσάδες Νήσοι
20	GR4320013	ΖΕΠ Φαράγγι Σεληνάρι-Βροχάσι
21	GR4320014	ΖΕΠ Νοτιοδυτική Θρυπή (Κουφωτό)
22	GR4320016	ΖΕΠ Όρη Ζάκρου
23	GR4320017	ΖΕΠ Νήσος Κουφονήσι, γύρω νησίδες και νησίδες Καβάλλοι

ΠΕ ΡΕΘΥΜΝΟΥ		
24	GR4330002	ΕΖΔ Όρος Κέδρος
25	GR4330003	ΕΖΔ Κουρταλιώτικο Φαράγγι-Μονή Πρέβελι-Ευρύτερη περιοχή
26	GR4330004	ΕΖΔ Πρασσανό φαράγγι-Πατσός-Ρέμα Σφακάρνασκο-Παραλία Ρεθύμνου και Εκβολή Γεροποτάμου, Ακρωτήριο Κάβο Λιανός-Περιβόλια
27	GR4330005	ΕΖΔ Όρος 10η (Βορίτζια, Γερανοί, Καλή Μαδάρα)
28	GR4330006	ΖΕΠ Σωρός-Αγκάθι-Κέδρος
29	GR4330007	ΖΕΠ Κουρταλιώτικο Φαράγγι, Φαράγγι Πρέβελι
30	GR4330008	ΖΕΠ Πρασσανό Φαράγγι
31	GR4330009	ΖΕΠ Όρος Ψηλορείτης (Νοτιοδυτικό Τμήμα)

ΠΕ ΧΑΝΙΩΝ		
32	GR4340001	ΕΖΔ Ημερη και Άγρια Γραμβούσα-Τηγάνι και Φαλάσσαρνα-Ποντικονήσι, Όρμος Λιβάδι-Βιγιά
33	GR4340002	ΕΖΔ Νήσος Ελαφώνησος και παράκτια θαλάσσια ζώνη
34	GR4340003	ΕΖΔ Χερσόνησος Ροδιπού-Παραλία Μάλμε
35	GR4340004	ΕΖΔ Έλος-Τοπόλια-Σάσσαλος-Άγιος Δίκαιος
36	GR4340005	ΕΖΔ Όρμος Σούγιας-Βάρδα-Φαράγγι Λισσού μέχρι Ανύδρους και Παράκτια Ζώνη
37	GR4340006	ΕΖΔ Λίμνη Αγίας-Πλατανιάς-Ρέμα και Εκβολή Κερίτη-Κοιλάδα Φασά
38	GR4340007	ΕΖΔ Φαράγγι Θερύσου
39	GR4340008	ΕΖΔ Λευκά Όρη και Παράκτια Ζώνη
40	GR4340010	ΕΖΔ Δράπανο (Βορειοανατολικές ακτές)-Παραλία Γεωργιούπολης-Λίμνη Κοιρανά
41	GR4340011	ΕΖΔ Φρε-Τζιτζίφες-Νίπος
42	GR4340012	ΕΖΔ Ασφένδου-Καλλικράτης και Παράκτια Ζώνη
43	GR4340013	ΕΖΔ Νήσος Γαυδός και Γαυδοπούλα
44	GR4340014	ΖΕΠ Εθνικός Δρυμός Σαμαριάς-Φαράγγι Τρυπητής-Ψηλάφι-Κουστογιέρακο
45	GR4340015	ΖΕΠ Παραλία από Χρυσοσκαλίτσα μέχρι Ακρωτήριο Κριός
46	GR4340016	ΖΕΠ Μετερίτζια, Άγιος Δίκαιος-Τσουνάρα-Βιτσιλιά Λευκών Ορέων
47	GR4340017	ΖΕΠ Χερσόνησος Γραμβούσας και νησίδες Ημερη και Άγρια Γραμβούσα, Ποντικονήσι
48	GR4340018	ΖΕΠ Νησίδα Άγιοι Θεόδωροι
49	GR4340019	ΖΕΠ Φαράγγι Καλλικράτης-Αργουλιανό Φαράγγι-Οροπέδιο Μανικά
50	GR4340020	ΖΕΠ Λίμνη Αγίας (Χανιά)
51	GR4340021	ΖΕΠ Χερσόνησος Ροδιπού
52	GR4340022	ΖΕΠ Λίμνη Κοιρανά και Εκβολή Αλμυρού
53	GR4340023	ΖΕΠ Νοτιοδυτική Γαυδός και Γαυδοπούλα

4. Ανδροκύμβιο
του Ρέχινγκερ
Androcymbium rechneri
Ελαφονήσι
Φωτ.: Μανώλης
Αβραμιάκης / ΜΟΙΚ

5. *Bupleurum kakiskalae*
Φωτ.: Απόστολος
Τριχάς / ΜΟΙΚ

9. Χελώνα
Caretta caretta
Φωτ.: Δημήτρης
Γραμμένος / ΜΟΙΚ

10. Φώκια
Monachus monachus
Φωτ.: Πάνος Δενδρινός
/ ΜΟΜ

Ορνιθοτουρισμός: ένας δυναμικός τομέας των εναλλακτικών μορφών τουρισμού

22

Τα οικονομικά οφέλη του ορνιθοτουρισμού, δηλαδή του τουρισμού για την παρατήρηση πουλιών, τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο, απολαμβάνουν ήδη αρκετές χώρες του κόσμου. Για παράδειγμα, το 30% των πάνω από 2,6 εκατομμυρίων τουριστών που επισκέπτονται την Κόστα Ρίκα ετησίως, αναφέρουν ως κύρια αιτία επίσκεψης της χώρας τον ορνιθοτουρισμό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί και το νησί Μαλ στη Σκωτία, όπου κάθε χρόνο τα έσοδα από τους τουρίστες που επισκέπτονται το νησί για να δουν τους θαλασσαετούς κυμαίνονται από 6,5 έως 10 εκατομμύρια ευρώ!

Η δημιουργία του ευρωπαϊκού δικτύου Natura 2000 και ο επακόλουθος καθορισμός Ζωνών Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) για την προστασία της ορνιθοπανίδας, κατάφερε να αναστρέψει την πτωτική πορεία των πληθυσμών πολλών απειλούμενων ειδών πουλιών. Μπορεί, όμως, και να αποτελέσει μοχλό βιώσιμης ανάπτυξης περιοχών, τονώνοντας την τοπική οικονομία και δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας, με τρόπο βιώσιμο και φιλικό προς το περιβάλλον. Υπάρχουν ήδη απτά παραδείγματα συνύπαρξης της προστασίας της φύσης και της βιώσιμης ανάπτυξης μέσω του ορνιθοτουρισμού: Η Ισπανία αποτελεί πολύ δημοφιλή προορισμό για παρατηρητές πουλιών από όλο τον κόσμο, όλο τον χρόνο και η περιφέρεια της Εξτρεμαδούρα είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα: το πλούσιο ανάγλυφό της, η μεγάλη ποικιλία βιοτόπων και η -σε μεγάλο βαθμό- παραδοσιακή γεωργία και κτηνοτροφία συντελούν στην ύπαρξη μιας εξαιρετικά πλούσιας ορνιθοπανίδας (Ισπανικός Βασιλαετός, Έλανος, Αγριόγαλος, Γαλαζοκαράκας κ.ά.). Το 75% της έκτασης της Εξτρεμαδούρα αποτελεί Σημαντική

Περιοχή για τα Πουλιά, ενώ έχουν καθοριστεί και 70 ΖΕΠ στο πλαίσιο του δικτύου Natura 2000. Η ύπαρξη πλήθους προστατευόμενων περιοχών έχει επιδράσει θετικά τόσο στην ορνιθοπανίδα όσο και στον ορνιθοτουρισμό, που έχει αναπτυχθεί ραγδαία τα τελευταία χρόνια. Ο αριθμός των ξενοδοχείων και των ξενώνων (μικρών, κατά κανόνα, μονάδων που σέβονται το περιβάλλον) έχει αυξηθεί, δραστηριοποιούνται πολλές εταιρείες που διοργανώνουν εκδρομές για παρατήρηση πουλιών, οι πτήσεις charter από άλλες χώρες (κυρίως τη Μ. Βρετανία) έχουν επίσης αυξηθεί κατακόρυφα, ενώ μεγάλο μέρος των χρημάτων που ξοδεύουν οι τουρίστες-παρατηρητές πουλιών μένει στις κοινότητες που ζουν κοντά στις ΖΕΠ. Έτσι, παρά την κρίση που μαστιάζει (και) την Ισπανία, η περιφέρεια της Εξτρεμαδούρα παρουσιάζει οικονομική άνθηση και οι κάτοικοι έχουν συνειδητοποιήσει ότι η προστασία των πουλιών και των βιοτόπων τους, μπορούν να λειτουργήσουν υπέρ της ανάπτυξης των περιοχών τους.

Ένα άλλο παράδειγμα συνύπαρξης της ανάπτυξης και της προστασίας των πουλιών αποτελεί η Ουγγαρία. Η

Ρούλα Τρίγκου

Παρατηρητές πουλιών
από την Ελβετία,
στη Λέσβο

ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2004, οδήγησε στον καθορισμό 55 Ζωνών Ειδικής Προστασίας οι οποίες είχαν ως στόχο την προστασία σπάνιων ειδών, όπως το Στεπογέρακο, η Ορτυκομάνα και η Νεροποταμίδα. Τα συγκεκριμένα αυτά είδη, αποτελούν και σημαντικό λόγο επίσκεψης της Ουγγαρίας για χιλιάδες παρατηρητές πουλιών οι οποίοι έχουν την ευκαιρία να θαυμάσουν και πολλά άλλα είδη, όπως ο Βασιλαετός, ο Γερανός, ο Χουχουριστής των Ουραλίων κ.ά. Έτσι, μέσα σε λίγα χρόνια, ο ορνιθοτουρισμός αναπτύχθηκε με γεωμετρική πρόοδο και συμβάλλει σημαντικά στην ανάπτυξη της χώρας με τρόπο συμβατό προς το περιβάλλον.

Παρόμοιες περιπτώσεις βρίσκουμε και σε άλλες χώρες, όπως η Πολωνία, η Φινλανδία, η Ιταλία κ.λπ. Τι γίνεται όμως στην Ελλάδα; Υπάρχουν περιοχές που ο ορνιθοτουρισμός έχει δώσει ώθηση στην οικονομία και συντηρεί τις τοπικές κοινωνίες;

Η απάντηση είναι, φυσικά ναι! Περιοχές όπως οι Πρέσπες, η λίμνη Κερκίνη και το δάσος της Δαδιάς αποτελούν πολύ δημοφιλείς προορισμούς για παρατηρητές πουλιών από την Ελλάδα αλλά και το εξωτερικό και οι τοπικές κοινωνίες έχουν σε μεγάλο βαθμό «αγκαλιάσει» τα σπάνια είδη πουλιών που ζουν εκεί και συμμετέχουν στην προσπάθεια προστασίας τους. Υπάρχει, όμως, και άλλη μία περιοχή η οποία βρίσκεται στην κορυφή των προτιμήσεων των παρατηρητών πουλιών του εξωτερικού, το νησί της Λέσβου!

Η Λέσβος είναι ιδανικό νησί για ορνιθοτουρισμό: βρίσκεται ανάμεσα σε δύο ηπείρους και πάνω στον μετα-

Νίκος Σαμαριτάκης

Όρνιο
Gyps fulvus

ναστευτικό διάδρομο εκατομμυρίων πουλιών. Στο νησί αυτό βρίσκουμε τον Πευκοτσοπανάκο, που δεν συναντάται πουθενά αλλού στην Ελλάδα και την Ευρώπη, το Σμυρνοτσίχλο που την άνοιξη έρχεται μόνο στη Λέσβο και τη Χίο, αλλά και εκατοντάδες άλλα είδη πουλιών που μένουν μόνιμα ή έρχονται να φωλιάσουν, να ξεχειμωνιάσουν ή απλά περνούν κατά τη μετανάστευση. Τη μοναδικότητα του νησιού, όσον αφορά τον πλούτο της ορνιθοπανίδας, την αντιλήφθηκαν εδώ και αρκετά χρόνια πολλοί παρατηρητές πουλιών από το εξωτερικό, ειδικά από τη Μεγάλη Βρετανία. Έτσι, δημιουργήθηκε μια μικρή «βιομηχανία» ορνιθοτουρισμού που δίνει μεγάλη οικονομική τόνωση στην οικονομία της Λέσβου την άνοιξη, εποχή που δεν αποτελεί παραδοσιακή περίοδος αιχμής για τον τουρισμό του νησιού. Δεκάδες πτήσεις charter έρχονται κάθε χρόνο και χιλιάδες τουρίστες-παρατηρητές πουλιών από όλη την Ευρώπη αλλά και άλλες χώρες του κόσμου επισκέπτονται τη Λέσβο, ενισχύοντας σημαντικά πολλούς επαγγελματικούς κλάδους (ξενοδοχεία, εστιατόρια, γραφεία ενοικίασης αυτοκινήτων κ.λπ). Αυτό με τη σειρά του οδήγησε σε αύξηση του ενδιαφέροντος των ιδίων των κατοίκων για τα πουλιά και στην επιθυμία τους να προστατευθεί το φυσικό περιβάλλον του τόπου τους για να παραμείνει το ίδιο φιλόξενο στους φτερωτούς μόνιμους κατοίκους και επισκέπτες.

Το παράδειγμα της Λέσβου θα μπορούσαν να μιμηθούν και άλλες περιοχές της Ελλάδας, αφού η χώρα μας διαθέτει έναν μοναδικό πλούτο ορνιθοπανίδας και όχι μόνο. Στην δύσκολη περίοδο που διανύουμε, όπου η «ανάπτυξη» μπαίνει πλέον πολύ εύκολα ως πρόσχημα για την καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος, η ανάπτυξη του ορνιθοτουρισμού θα μπορούσε να προβληθεί ως ένας εναλλακτικός τρόπος οικονομικής ανάπτυξης με μεγάλα οφέλη για το περιβάλλον, τα πουλιά και, φυσικά, τον άνθρωπο.

Ρούλα Τρίγκου

Παρατήρηση πουλιών
στην Ήμερη Γραμβούσα

Η Κρήτη και το Natura 2000: Πρόβλημα ή μια Χρυσή Ευκαιρία;

Η Κρήτη είναι ένα νησί που χαρακτηρίζεται από το ιδιαίτερο γεωγραφικό ανάγλυφό της, τη διαφορετικότητα και ποικιλομορφία των τοπίων της, καθώς και το εύκρατο μεσογειακό κλίμα της. Αυτές οι γεωμορφολογικές ιδιαιτερότητες, καθώς και η γεωγραφική θέση της Κρήτης, κάνουν το νησί ιδιαίτερο τόσο περιβαλλοντικά, μιας και οι συνθήκες βοηθούν στην ανάπτυξη μιας ιδιαίτερης και ξεχωριστής βιοποικιλότητας που κάνει τους ειδικούς να μιλούν για την Κρήτη ως μια μικρή ήπειρο, όσο και οικονομικά.

Γιώργος Μαλτεζάκης

Συγγραφέας,
Κοινωνικός & Πολιτισμικός
ΑνθρωπολόγοςΚτήμα Βασιλάκη,
Μιραμπέλλο Κρήτης

Η ένταξη αρκετών περιοχών της Κρήτης στο πλαίσιο του δικτύου Natura 2000 προσφέρει έδαφος για αρκετή συζήτηση όσον αφορά τα οικονομικά οφέλη που προέρχονται από τους περιορισμούς των μέχρι τώρα κλασσικών οικονομικών δραστηριοτήτων στο νησί. Είναι άλλωστε γνωστό πως η Κρήτη (όπως και το μεγαλύτερο ποσοστό της νησιωτικής, και όχι μόνο, Ελλάδας) στηρίζεται οικονομικά στους άξονες του Τουρισμού και της Γεωργίας - Κτηνοτροφίας. Η ένταξη όμως μιας περιοχής στο δίκτυο Natura σημαίνει πως οι ντόπιοι που ασχολούνται με τους συγκεκριμένους άξονες της οικονομίας θα πρέπει να ξεφύγουν από τους κλασσικούς βιομηχανοποιημένους τρόπους παραγωγής και παροχής υπηρεσιών και να εντάξουν στη ζωή τους εναλλακτικούς τρόπους προσέγγισης. Πόσο εύκολο είναι όμως αυτό; Τί ανάπτυξη μπορεί να υπάρξει σε ένα τόσο περιοριστικό και ασυνήθιστο πλαίσιο; Πώς μπορούν οι δυο αυτοί πυλώνες της τοπι-

κής οικονομίας να αναπτυχθούν μέσα στη λογική του Natura;

Η Κρήτη διαθέτει 53 περιοχές που έχουν ενταχθεί στο δίκτυο Natura 2000, που σημαίνει πως μια συνολική έκταση περίπου 141,300 εκταρίων (περίπου **1,5 εκατ. στρέμματα**) διέπονται από ξεχωριστά χαρακτηριστικά φυσικού κάλους, περιβαλλοντικής αξίας και ιδιαίτερης βιοποικιλότητας. Μία από αυτές είναι και το Φαράγγι του Σεληνάρι, στο Βραχάσι του Νομού Λασιθίου. Η ευρύτερη περιοχή είναι πολύ γνωστή για την ποιότητα του ελαιολάδου της, με σημαντικές επιχειρήσεις να ασκούν έντονη επαγγελματική δραστηριότητα στην περιοχή, προσφέροντας ενεργά στην οικονομική ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας. Οι επιχειρήσεις αυτές έχουν επενδύσει στη δυναμική της περιοχής και την ιδιαιτερότητα της γεωμορφολογίας και των κλιματικών συνθηκών της, που δίνουν ένα ξεχωριστό και ποιοτικό προϊόν. Μερικές από αυτές τις επιχειρήσεις μάλιστα,

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Πόπη Μπαξεβάνη/ΜΦΙΚ

Μνημειακό ελαιόδενδρο
σε ελαιώνα του κεντρικού
Ρεθύμνου

έχουν εντοπίσει τα ξεχωριστά αυτά περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά και έχουν επικεντρώσει αρκετές από τις προσπάθειες τους στην ανάδειξη των προϊόντων εκείνων που τα υπογραμμίζουν μέσα από πρακτικές, όπως το 100% βιολογικής καλλιέργειας ελαιόλαδο ή την συλλογή ποικιλιών βρώσιμης ελιάς που δεν είναι συνηθισμένες, τόσο στις διεθνείς όσο και στις ντόπιες αγορές.

Πρακτικές, όπως οι παραπάνω, υπογραμμίζουν με τον καλύτερο τρόπο τις δυνατότητες και τις προοπτικές που υπάρχουν στα πλαίσια της γεωργίας σε περιοχές Natura. Για παράδειγμα, η βιολογική παραγωγή ελαιολάδου από τα άγρια ελαιόδεντρα της περιοχής ή η συλλογή βρώσιμης ελιάς μπορούν να αποδειχθούν ιδιαίτερα προσοδοφόρες με την πιστοποίηση της περιοχής παραγωγής τους και την γευστική ιδιαιτερότητά τους. Αυτό εξασφαλίζει όχι μόνο την απασχόληση του ντόπιου πληθυσμού με οικονομικά κίνητρα, αλλά και με κίνητρα που εξασφαλίζουν τη συμμετοχή και ενασχόλησή του με τη διατήρηση και προστασία του περιβαλλοντικού πλούτου μιας περιοχής.

Εξετάζοντας λίγο και το κομμάτι που αφορά τον τουρισμό, είναι πασίγνωστο πως η Κρήτη είναι ένας από τους δημοφιλέστερους τουριστικούς προορισμούς σε Ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο, τόσο για την ιστορική και πολιτισμική σημασία της, όσο και για τον φυσικό της πλούτο. Σήμερα, στην Κρήτη δραστηριοποιούνται αρκετές επιχειρήσεις στον τουρισμό που στοχεύουν στο να παρουσιάζουν στους επισκέπτες του νησιού τους τρόπους με τους οποίους το μοναδικό Κρητικό τοπίο επηρέασε και επηρεάζει την καθημερινότητα και ταυτόχρονα την πολιτισμική ταυτότητα του ντόπιου πληθυσμού. Για παράδειγμα, υπάρχουν τοπικές επιχειρήσεις που οργανώνουν περιπατητικές εκδρομές σε λατρευτικά μονοπάτια που χρησιμοποιούνται από την αρχαιότητα και αναδεικνύουν τα ενδημικά είδη και τη χρησιμότητά τους. Υπάρχουν άλλοι που ασχολούνται με την πολυσύνθετη στην απλότητά της Κρητική γαστρονομία και της άμεσης σύνδεσής της με την αντίληψη και τη γνώση της Κρητικής γης. Υπάρχουν και αυτοί που οργανώνουν σεμινάρια και εξορμήσεις στα μαγευτικά Κρητικά βουνά που πολλοί εξερευνητές που έφταναν στο νησί τον 14ο και 15ο αιώνα περιέγραφαν ως τις Μεσογειακές Άλπεις. Μπορεί οι προσπάθειες αυτές να μην είναι ακόμα σε νούμερα που πλησιάζουν αυτά

του μαζικού τουρισμού, όμως υπάρχει μια συνεχόμενη αυξητική τάση που αποδεικνύει πως ο τόπος έχει αρκετά περιθώρια για μη συμβατικές ενέργειες που δεν προσβάλλουν το περιβάλλον, το σέβονται και το αναδεικνύουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Στην ίδια γεωγραφική ζώνη (Φαράγγι του Σεληνάρι) και με βασικό άξονα την παραγωγή ελαιολάδου, υπάρχουν πρακτικές που συνδυάζουν ταυτόχρονα και το κομμάτι του τουρισμού. Πιο συγκεκριμένα, μονάδες παραγωγής ελαιολάδου εστιάζουν στην προσέγγιση επισκεπτών που καταφτάνουν στο νησί για τις καλοκαιρινές διακοπές τους. Κατά την επίσκεψή τους έχουν την ευκαιρία να έρθουν πιο κοντά και να γνωριστούν καλύτερα με την ελιά και το ελαιόλαδο, μέσα από μια ξενάγηση στους χώρους παραγωγής αλλά και με την γευστική δοκιμή. Με αυτόν τον τρόπο η εμπειρία γίνεται βιωματική και ο επισκέπτης αποκτά μια διαφορετική οικειότητα τόσο με τον παραγωγό, όσο και με το ίδιο το λάδι. Αυτή η εμπειρία πολλαπλασιάζεται όταν λαμβάνει μέρος σε μια περιοχή Natura 2000. Τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν και αναδεικνύουν τις περιοχές Natura γίνονται ένα εξαιρετικά δυνατό όπλο μάρκετινγκ δελεάζοντας τον αγοραστή να συμμετέχει και να συνεισφέρει στην κατανάλωση προϊόντων που παράγονται με τρόπους φιλικούς προς το περιβάλλον, που συνεισφέρουν στην διατήρηση και αειφόρο ανάπτυξη του φυσικού τοπίου.

Τα οφέλη που μπορούμε να έχουμε από τις περιοχές Natura είναι πολλά και γνωστά σε θεωρητικό επίπεδο. Οι οικονομικοί ορίζοντες που προσφέρονται από την προστασία του γεωφυσικού πλούτου είναι ακόμα σε εμβρυακό στάδιο και μας παρουσιάζουν αρκετές ευκαιρίες απασχόλησης και στους δύο βασικούς άξονες της τοπικής οικονομίας. Μπορούμε πλέον να ξεπεράσουμε το στάδιο των θεωρητικών προσεγγίσεων και να δούμε τις εφαρμογές τους στις τοπικές κοινωνίες. Σίγουρα ο δρόμος δεν είναι εύκολος. Επιπλέον, θα πρέπει να υπάρχουν συντονισμένες ενέργειες που φροντίζουν για την ομαλή λειτουργία τέτοιων προσπαθειών που υποστηρίζουν τη λογική του δικτύου Natura 2000. Ταυτόχρονα όμως, θα πρέπει να υπάρχουν και οι απαραίτητες δικλίδες ασφαλείας, έτσι ώστε να αποφεύγονται φαινόμενα αθέμιτου ανταγωνισμού εις βάρος του καταπληκτικού Κρητικού τοπίου.

Μίνα Τρικάλη/ΜΦΙΚ

Ο «χρυσός» της Κρήτης

Το περιβαλλοντικό προφίλ των κατοίκων της Κρήτης μέσα από την ποιοτική έρευνα του προγράμματος

Η προστασία και η διατήρηση των οικοσυστημάτων εντός των περιοχών του Δικτύου Natura 2000 παρέχει σημαντικά οφέλη για ενίσχυση της απασχόλησης και νέες δυνατότητες ανάπτυξης για την τοπική οικονομία της Κρήτης, η οποία δοκιμάζεται από την οικονομική κρίση των τελευταίων ετών. Ωστόσο, η συγκεκριμένη δυναμική παραμένει άγνωστη στο ευρύ κοινό, σύμφωνα με την έρευνα καταγραφής πεποιθήσεων, στάσεων και συμπεριφορών ως προς το Δίκτυο Natura 2000 της Κρήτης, τις υπηρεσίες των οικοσυστημάτων και την ανάπτυξη πράσινης οικονομίας που πραγματοποίησε το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης, στο πλαίσιο του Προγράμματος LIFE Natura2000Value Crete.

26

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στις 53 περιοχές που καταλαμβάνει το Δίκτυο Natura 2000 στην Κρήτη από τον Οκτώβριο του 2014 έως και τον Ιούλιο του 2015. Συμμετέχοντες στην έρευνα (3.570 συμπληρωμένα ερωτηματολόγια) ήταν οι κύριοι παραγωγικοί φορείς και οι κοινωνικοί εταίροι των περιοχών του Δικτύου στο νησί, δηλαδή αγρότες, κτηνοτρόφοι, κυνηγοί και αλιείς, εργαζόμενοι στον τουρισμό, σε δημόσιες υπηρεσίες και Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, δημοσιογράφοι και εργαζόμενοι στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας, αρχιτέκτονες και μηχανικοί, εκπαιδευτικοί, φοιτητές, κάτοικοι και επισκέπτες.

Η έρευνα κατέδειξε τις τεράστιες παρανοήσεις σχετικά με το καθεστώς του Δικτύου Natura 2000, καθώς φαίνεται ότι μεγάλο τμήμα της τοπικής κοινωνίας της Κρήτης θεωρεί το Δίκτυο ως εμπόδιο για την ανάπτυξη στο νησί. Συγκεκριμένα, οι συμμετέχοντες στην έρευνα, αν και εκτιμούν τα περιβαλλοντικά οφέλη του Δικτύου Natura 2000 για την Κρήτη (π.χ. διατήρηση των πολύτιμων υπηρεσιών των οικοσυστημάτων όπως π.χ. καθαρό νερό, καθαρός αέρας και ασφαλής διατροφή) και εν γένει, εμφανίζονται θετικοί σε δράσεις πράσινης οικονομίας (π.χ. βιολογική γεωργία, αειφορική κτηνοτροφία, οικότουρισμός κ.ά.), ωστόσο είτε αγνοούν,

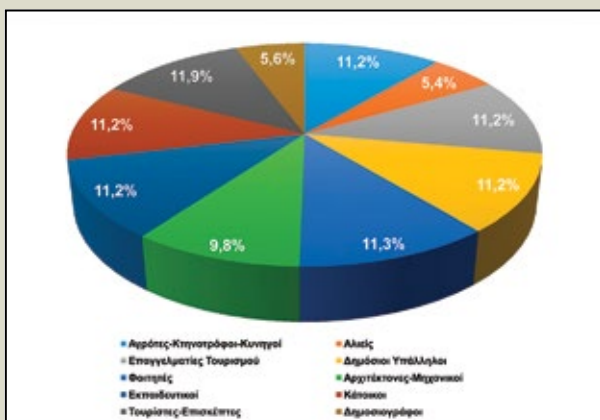
Πίνακας 1.

Αριθμός και ιδιότητα των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα

Επάγγελμα	Αριθμός ατόμων που ερωτήθηκαν	Ποσοστό
Αγρότες-Κτηνοτρόφοι-Κυνηγοί	400	11,2
Αλιείς	192	5,4
Επαγγελματίες Τουρισμού	401	11,2
Δημόσιοι Υπάλληλοι	400	11,2
Φοιτητές	402	11,3
Αρχιτέκτονες-Μηχανικοί	350	9,8
Εκπαιδευτικοί	400	11,2
Κάτοικοι	400	11,2
Τουρίστες-Επισκέπτες	424	11,9
Δημοσιογράφοι	201	5,6
Σύνολο	3.570	100,0

Διάγραμμα 1.

Ποσοστά συμμετοχής των ερωτηθέντων ατόμων στην έρευνα

είτε υποτιμούν τα κοινωνικά και οικονομικά οφέλη που απορρέουν από τις προστατευόμενες περιοχές για την Κρήτη, παράλληλα με τη διατήρηση της βιοποικιλότητας.

Είναι χαρακτηριστικό ότι το 44,3% του αγροτικού πληθυσμού εντός των περιοχών του Δικτύου Natura 2000 (αγρότες, κτηνοτρόφοι και κυνηγοί) πιστεύουν ότι οι υποδομές και οι επενδύσεις έχουν περιορισθεί στη περιοχή τους από την ένταξή της στο Δίκτυο, παρά το γεγονός ότι το ισχύον νομικό καθεστώς δεν απαγορεύει καμία οικονομική δραστηριότητα, αλλά απαιτεί μόνο τροποποιήσεις στις περιπτώσεις όπου οι εκάστοτε δραστηριότητες έχουν αρνητικό περιβαλλοντικό αντίκτυπο. Επίσης, το 43% του αγροτικού πληθυσμού θεωρεί την παραγωγή βιολογικών προϊόντων (βιολογική γεωργία/κτηνοτροφία) ως δραστηριότητα με μεγάλο κέρδος, αλλά μόνο το 22% των ερωτηθέντων σκοπεύει να ασχοληθεί με τη συγκεκριμένη δραστηριότητα στο μέλλον.

Αντίστοιχα, οι κάτοικοι που ζουν εντός των περιοχών Natura 2000 της Κρήτης εκτιμούν, σε ποσοστό 43%, ότι το Δίκτυο ωφελεί την ανάπτυξη στην Κρήτη και συμβάλλει στην προστασία της βιοποικιλότητας και του φυσικού περιβάλλοντος, ωστόσο το 54,3% των ερωτηθέντων εκτιμά ότι οι υποδομές και οι επενδύσεις έχουν περιορισθεί στην περιοχή τους από την ένταξή της σε αυτό. Σε συνδυασμό και με το γεγονός ότι το 61,5% των ερωτηθέντων απάντησαν ότι δεν είναι επαρκώς ενημερωμένοι για τη νομοθεσία, τους περιορισμούς και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το καθεστώς προστασίας των περιοχών του Δικτύου Natura 2000, αποδεικνύεται και σε αυτή την ομάδα πληθυσμού την ανάγκη επαρκούς και συνεχούς ενημέρωσης για το Δίκτυο και τη σημασία του στην ανάπτυξη του νησιού.

Επιφυλάξεις ως προς τη δυνατότητα επενδύσεων και υποδομών εντός των προστατευόμενων περιοχών εμφανίζεται και στις απαντήσεις της ομάδας των μηχανικών και αρχιτεκτόνων, οι οποίοι πιστεύουν (σε ποσο-

στό 80,1%) ότι έχουν περιορισθεί, είτε σε μικρό είτε σε μεγάλο βαθμό, τα κατασκευαστικά έργα σε εκτάσεις που έχουν ενταχθεί στο Δίκτυο. Οι επιφυλάξεις αυτές έχουν να κάνουν το πιθανότερο και με το υψηλό ποσοστό ερωτηθέντων που δήλωσαν ότι δεν είναι επαρκώς ενημερωμένοι για το καθεστώς προστασίας που διέπει τις περιοχές του Δικτύου Natura 2000 (ποσοστό 80,9%).

Οι δημόσιοι υπάλληλοι που εργάζονται σε φορείς και οργανισμούς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης της Κρήτης φαίνεται να είναι οι πλέον ενημερωμένοι για τις παροχές και τα οφέλη των οικοσυστημάτων στην κοινωνική και οικονομική ευημερία του νησιού, δηλώνουν όμως ότι δεν είναι επαρκώς ενημερωμένοι για τη νομοθεσία, τους περιορισμούς και τις υποχρεώσεις αναφορικά με το Δίκτυο Natura 2000. Το γεγονός αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό αν λάβουμε υπόψη τις αλληλεπικαλύψεις που υπάρχουν ανάμεσα στις δημόσιες υπηρεσίες σχετικά με τη διαχείριση των περιοχών Natura 2000, λόγω της απουσίας Φορέων Διαχείρισης για τις προστατευόμενες περιοχές του νησιού. Παρά τη μεγάλη έκταση του Δικτύου στην Κρήτη, υπάρχει μόνο ένας Φορέας Διαχείρισης Προστατευόμενης Περιοχής, που είναι ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Σαμαριάς. Γενικά οι εργαζόμενοι στους ΟΤΑ και σε Δημόσιες Υπηρεσίες εμφανίζονται περισσότερο θετικοί στο να υποστηρίξουν δράσεις σύνδεσης των προστατευόμενων περιοχών με τις τοπικές κοινωνίες, είτε στο πλαίσιο της επαγγελματικής τους δραστηριότητας (ποσοστό 89%), είτε ατομικά ως ιδιώτες.

Τέλος, η έρευνα κατέδειξε ότι, παρά τη δυναμική άνοδο του φυσιολατρικού τουρισμού, το οικολογικό Δίκτυο Natura 2000 δεν έχει ακόμα συνδεθεί με την ταυτότητα και την τουριστική προβολή της Κρήτης. Συγκεκριμένα, οι επαγγελματίες του τουρισμού, ενώ γνωρίζουν ότι η ύπαρξη του Δικτύου υποστηρίζει τον οικότουρισμό και τις εναλλακτικές δραστηριότητες (ποσοστό 70,1%), δηλώνουν ότι δεν έχουν παρατηρήσει καμία αλλαγή στην επισκεψιμότητα της περιοχής

Μανώλης Αβραμάκης/ΜΦΙΚ

Χαρακτηριστική χειμωνιάτικη εικόνα σε ένα από τα πολλά μικρά οροπέδια του Ψηλορείτη

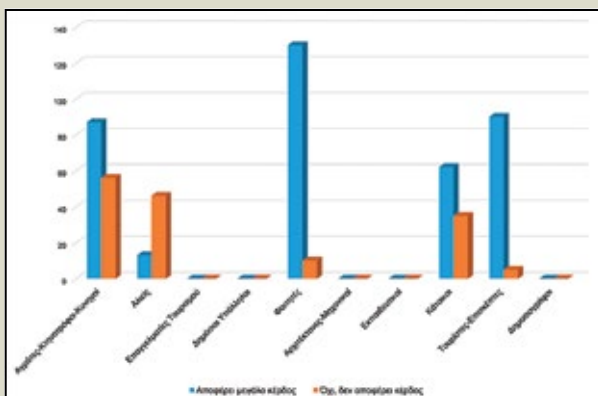

τους από την ένταξή της στο Δίκτυο (ποσοστό 47,7%), αν και το 90% σχεδόν των επισκεπτών στις περιοχές αυτές, δηλώνουν ότι προτιμούν να επισκέπτονται περιοχές που ανήκουν στο Δίκτυο Natura 2000.

Υπό αυτό το πρίσμα, η περιβαλλοντική εκστρατεία του Προγράμματος LIFE Natura2000Value Crete θα επικεντρωθεί στην ανάδειξη των ωφελειών του Δικτύου Natura 2000 τόσο στην πρόοδο του πρωτογενή τομέα και στην ανάπτυξη της πράσινης αγροτικής οικονομίας, όσο και στην προσωπική και κοινωνική ευημερία των κατοίκων του νησιού. Στόχος του Προγράμματος είναι η διάχυση, σε όσο το δυνατόν ευρύτερα στρώματα της τοπικής κοινωνίας, των πληροφοριών που σχετίζονται με το καθεστώς προστασίας των προστατευόμενων περιοχών, των δυνατοτήτων που αυτές προσφέρουν στην τοπική ανάπτυξη, στην ενεργή συμμετοχή των πολιτών στη λήψη περιβαλλοντικών αποφάσεων και στην καλλιέργεια δεξιοτήτων στις ομάδες πληθυσμού που δραστηριοποιούνται ή πρόκειται να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά εντός των περιοχών αυτών, προκειμένου να γνωρίσουν καλύτερα και να αξιοποιήσουν στο έπακρο τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται μέσα από τη σωστή διαχείριση των περιοχών του Δικτύου Natura 2000.

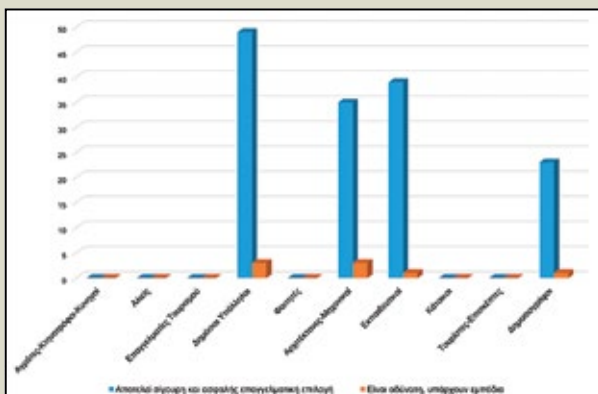
Διάγραμμα 2.

Πιστεύετε ότι η παραγωγή βιολογικών προϊόντων (βιολογική γεωργία/κτηνοτροφία, παραδοσιακή αλιεία) αποφέρει κέρδος;

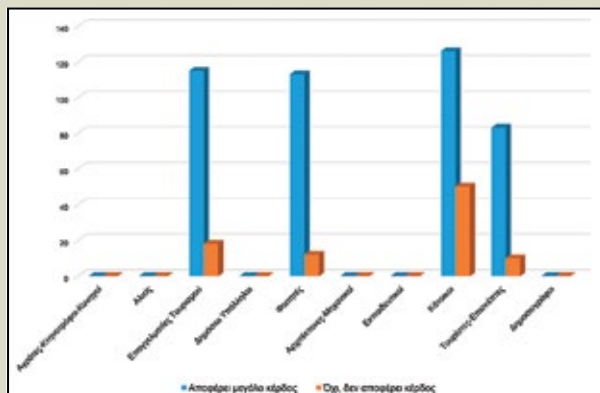
Διάγραμμα 3.

Πιστεύετε ότι η άσκηση δραστηριοτήτων οικοτουρισμού - οικολογικού - φυσιολατρικού τουρισμού αποτελεί σίγουρη και ασφαλής επαγγελματική επιλογή ή είναι αδύνατη/ υπάρχουν εμπόδια;

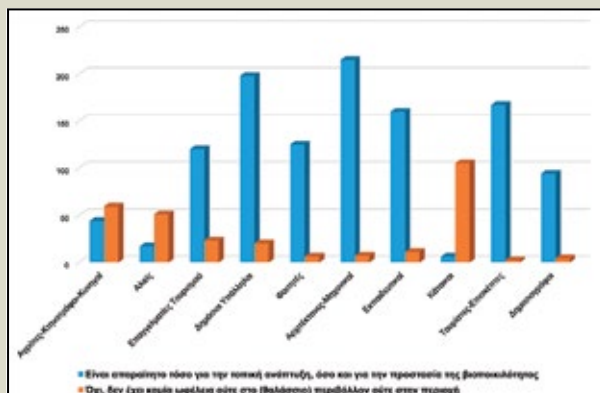
Διάγραμμα 4.

Πιστεύετε ότι η ενασχόληση με τον οικοτουρισμό, οικολογικό τουρισμό ή άλλης μορφής φυσιολατρικό τουρισμό είναι μια επικερδής δραστηριότητα; Πιστεύετε ότι ο οικοτουρισμός και άλλες μορφές οικολογικού/φυσιολατρικού τουρισμού αποφέρουν κέρδος;

Διάγραμμα 5.

Πιστεύετε ότι η ένταξη μιας περιοχής στο δίκτυο Natura 2000 προστατεύει το φυσικό περιβάλλον και ωφελεί τη συγκεκριμένη περιοχή;

Κύρια Μηνύματα του Έργου LIFE Natura 2000 Value Crete

- Το ενδιαφέρον για τα θέματα της βιοποικιλότητας είναι υπόθεση όλων μας, δεν αφορά αποκλειστικά και μόνο τους φυσιολατρες
- Οι περιοχές του Δικτύου Natura 2000 αποτελούν τα τελευταία καταφύγια για την άγρια ζωή στην Κρήτη και στην Ελλάδα
- Οι υπηρεσίες των οικοσυστημάτων συμβάλλουν στην προσωπική και κοινωνική ευημερία των κατοίκων στις περιοχές του Δικτύου Natura 2000
- Οι βιώσιμες ανθρώπινες δραστηριότητες και τα υγιή οικοσυστήματα διασφαλίζουν την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή στις περιοχές του Δικτύου Natura 2000